

вого приміщення об'єктом права власності / О.А. Артюхова // Університетські наукові записки. - 2006. - № 2 (18). - С. 149-154.

3. Глущенко Т.В. Деякі особливості зміни правового статусу житлових приміщень (будинків) / Т.В. Глущенко // Держава і право: Збірник наукових праць. - К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. - Вип. 21. - С. 64-71.

4. Енциклопедія цивільного права України / За ред. Я.М. Шевченко. - К.: Вид. Дім "Ін Юре", 2009. - 952 с.

5. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / ред. О.В. Дзера [та ін.]. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - Т. 2. - 1087 с.

6. Олійник В. Правовий режим жилих і нежилых приміщень у будівлях // Юридичний вісник України № 19 (14-20 травня 2005 року).

7. Науково-практичний коментар Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень". Законодавство. Методичні матеріали: наук.-практ. посіб. / Державна реєстраційна служба України. - К.: Юрінком Інтер, 2013. - 472 с.

8. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, І.В. Жилінкова та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - Т. 1. - 480 с.

9. Цивільне право України: Курс лекцій: У 6-т томах. Т 1. Книга 2 / За ред. Р.Б. Шишки та В.А. Кройтора. - Харків: Еспада, 2004. - 392 с.

10. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. 2-е вид. допов. і перероб. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - Кн. 1. - 736 с.

11. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У 2 т. / За заг. ред. Я.М. Шевченко. - Вид. 2-ге, доп. і перероб. - К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006. - Т. 1. Загальна частина. - 696 с.

12. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №№ 40-44. - С. 356.

13. Суханов Е.А. Гражданское право: Том I: Учебник / Е.А. Суханов. - 2-е изд., перераб. и допол. - М.: Изд. БЕК, 1998. - 820 с.

14. Подопригора А.А. Основы римского гражданского права / А.А. Подопригора. - К.: Вентури, 1997. - 288 с.

15. Цивільне та сімейне право України: підруч. / За ред. Є.О. Харитонов, Н.Ю. Голубевої - К.: Правова єдність, 2009. - 968 с.

16. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: [у 2 т.] / [за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця]; [автор коментаря О.В. Дзера]. - [2-е вид.]. - К.: "Юрінком Інтер", 2006. - Т. 1. - 916 с.

17. Саватьє Р. Теория обязательств / Р.М. Саватьє. - М.: Прогресс, 1972. - 440 с.

18. Отрош І.М. Право власності на об'єкти нерухомості за законодавством України: охорона та захист: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Отрош Інна Михайлівна. - К., 2012. - 168 с.

Логвін В. С.

здобувач кафедри цивільного права та процесу факультету права та масових комунікацій ХНУВС

Надійшла до редакції: 17.11.2013

УДК 347.44

НАСЛІДКИ РОЗІРВАННЯ ПОРУШЕНОГО ДОГОВОРУ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Макарчук Л. В.

Наслідкам розірвання порушеного договору присвячена ст. 653 ЦК України, якою в цій частині встановлено два правила: у разі розірвання договору зобов'язання сторін припиняються, а також сторони не мають права вимагати повернення того, що було виконано ними за зобов'язанням до моменту розірвання договору, якщо інше не встановлене договором або законом. Практика застосування зазначених норм ст. 653 ЦК України показує, що, по-перше, цих положень для правильного регулювання відносин явно недостатньо й, по-друге, існуючі правила потребують істотного тлумачення.

Встановлені ст. 653 ЦК України правила в їх буквальному розумінні явно суперечать принципам сумлінності, справедливості й розумності в тих випадках, коли договір між сторонами розірваний після здійснення однією з них виконання або коли укладений договір з триваючим виконанням. Наразі правила ст. 653 ЦК України можуть успішно застосовуватися лише за умови, що в одного контрагента за договором відсутній невиконаний обов'язок перед іншим. Наявність же невиконаного обов'язку залишає кредиторів лише можливість вимагати від боржника виконання договору, розірвати договір для нього є недоцільним, оскільки він може втратити можливість стягнути з боржника невиконане.

У науковій літературі здійснювалися дослідження розірвання договору як способу захисту цивільних прав і охоронюваних законом інтересів (С.О. Бородовський,

А. Блашук, А. Присяжнюк, Н.М. Процьків, А.Г. Ярема та ін.). Приділялася в цих дослідженнях певна увага й проблемам наслідків розірвання договору.

Водночас слід зазначити, що на можливість застосування наслідків розірвання договору впливають різні обставини: підстави розірвання договору; видові особливості договору, що розривається; наявність зустрічного виконання однією стороною за договором до його розірвання тощо. Тому вивчення правових наслідків розірвання договору слід ставити в залежність від різноманітності відносин, що фактично виникають між сторонами. Звідси метою статті є вирішення питання про наслідки розірвання саме порушеного договору.

У зв'язку з розірванням договору у відносинах між сторонами в доктрині виділяють три категорії правових наслідків: по-перше, припиняються права й обов'язки, що виникли з цього договору; по-друге, визначається доля виконаного за договором до моменту його розірвання; по-третє, вирішується питання про відповідальність сторони, що допустила істотне порушення договору, яке послужило підставою його розірвання [1, 268]. Звідси дослідження питання про наслідки розірвання порушеного договору ми будемо розглядати в трьох площинах: 1) встановлення прав і обов'язків сторін, які припиняються при розірванні договору; 2) виникнення права сторони вимагати повернення виконаного за договором; 3) відшкодування збитків, заподіяних розірванням договору.

Припинення прав і обов'язків сторін за договором.

Відповідно до ч. 2 ст. 653 ЦК України при розірванні договору зобов'язання сторін припиняються. У літературі подібний вплив розірвання договору на зобов'язання зазвичай підкреслюється вказівкою на те, що договірні зобов'язання припиняються "на майбутнє" [2, 175; 3, 20]. Вказане положення знаходить віддзеркалення в ч. 4 ст. 653 ЦК України, відповідно до якої сторони не мають права вимагати повернення того, що було виконане ними за зобов'язанням до моменту розірвання договору. У цій нормі ще раз підкреслюється, що права й обов'язки припиняються лише на майбутнє, а реституція не допускається. Ідея припинення при розірванні договору прав і обов'язків на майбутнє розкривається в Узагальненні судової практики розгляду цивільних справ, що виникають з кредитних правовідносин [4].

Вважаємо, що існуюча концепція про те, що зобов'язання припиняються на майбутнє, правильна й неправильна одночасно. З одного боку, розірвання договору направлено на припинення зобов'язання. З іншого боку, у багатьох випадках вважати зобов'язання сторін такими, що припинилися одночасно, може бути складно, маючи на увазі, що в рамках договору сторонами здійснювалися зустрічні виконання, правову долю яких треба буде вирішити. Звідси припиняється зобов'язання, але не означає, що припиняються права й обов'язки, що виникли до розірвання договору.

Повернення виконаного за договором

При розірванні договору істотне значення має питання про визначення долі виконаного за договором. У частині 4 ст. 653 ЦК України закріплюється загальне правило, згідно з яким сторони не мають права вимагати повернення того, що було виконане ними за зобов'язанням до моменту розірвання договору. Оскільки ця норма має диспозитивний характер, договором або законом може бути встановлене інше правило. Проте в договорах такі умови практично ніколи не передбачаються. Законодавчими актами такі положення встановлюються, але не завжди, коли передбачається можливість розірвання саме порушеного договору [5, 64].

Позиції вчених щодо застосування при розірванні договору такого наслідку, як повернення виконаного за договором, є украй протилежними. Так, деякі фахівці при визначенні способу повернення того, що було виконано за договором, суттєвого значення надають положенням ч. 5 ст. 653 ЦК України, що покладає на сторону, яка припустилась істотного порушення договору, обов'язок відшкодувати збитки, завдані розірванням договору [2, 76].

Інші - базовою конструкцією, що опосереднює відносини сторін розірваного договору при нееквівалентному виконанні кожною зі сторін, пропонують вважати безпідставне збагачення (п. 3 ч. 3 ст. 1212 ЦК України) [6; 7]. Аргументація прихильників такого підходу полягає в тому, що при розірванні договору відпадає підстава виникнення права на надане майно, що спричиняє безпідставне збагачення сторони, що не здійснила зустрічного виконання. Відповідно, хоча згідно з ч. 4 ст. 653 ЦК України сторони не мають права вимагати повернення того, що було надане за договором до розірвання, таке повернення з врахуванням засад добросовісності, справедливості й розумності, що закріплені в п. 6 ст. 3 ЦК України, можливе за ч. 3 ст. 1212 ЦК України, якщо в результаті розірвання одна зі сторін стає такою, що безпідставно збагатилася.

Зазначені позиції щодо наслідків розірвання порушеного договору, на нашу думку, не позбавлені недоліків.

Дійсно, у деяких випадках законодавцем встановлено низку правил, відповідно до яких у зв'язку з розірванням договору сторона отримує право на відшкодування збитків (ч. 2 ст. 848, ч. 3 ст. 849, ч. 2 ст. 852 ЦК України). Тим самим законодавець намагається досягнути еквівалентності у взаємовідносинах сторін. Проте головним недоліком використання правової конструкції відшкодування збитків є те, що в разі неплатоспроможності контрагента відновлення прав сторони може виявитися неможливим. Крім того, збитки - форма відповідальності сторін за неналежне виконання зобов'язання. Повернення виконаного за своєю правовою природою є способом захисту прав у вигляді відновлення порушеного положення сторін, що відрізняє його від відшкодування збитків.

Основні перешкоди для задоволення кондикційного позову за п. 3 ч. 3 ст. 1212 ЦК України при розірванні договору полягають у наступному: 1) частина 4 ст. 653 ЦК України імперативно встановлює певні наслідки, які можуть бути обмежені лише договором і законом. Норми про безпідставне збагачення не входять до кола таких обмежень, оскільки прямо не виключають дію ч. 4 ст. 653 ЦК України, отже, застосовуватися до зобов'язань з договору, що розривається, не можуть ні переважно перед нормою ч. 4 ст. 653 ЦК України, ні самостійно; 2) у ч. 3 ст. 1212 ЦК України зазначена ситуація, коли виконання хоча й виникло з приводу зобов'язання, не має правової підстави. Згідно з ч. 1 ст. 1212 ЦК України особою, яка безпідставно збагатилася, вважається така особа, яка без достатньої правової підстави набула майно або зберегла його в себе за рахунок іншої особи. При розірванні ж договору у зв'язку з припиненням договірного зобов'язання підстава не відпадає, а припиняє свою дію.

Зазначені аргументи дозволяють прийти до висновку, що інститут повернення виконаного за розірваним договором не є ні позовом про повернення безпідставного збагачення, ні позовом про стягнення збитків. У такому разі ми маємо справу з позовом, що належить до загальної сім'ї реституційних вимог, направлених на повернення виконаного, до якої належить і позов про реституцію по недійсним правочинам, і позов про повернення безпідставного збагачення, але таким, що має низку специфічних рис. І саме наявність цих рис дозволяє стверджувати, що проблема наслідків розірвання договору має вирішуватися саме шляхом субсидіарного застосування генеральної реституції зі спеціальною реституцією, як особливим засобом захисту прав кредитора.

У ЦК України могли б включатися окремі блоки норм, що стосуються деяких реституційних вимог, стосовно яких необхідний особливий підхід (насамперед реституції за розірваним у зв'язку з порушенням договором, до моменту розірвання якого одна сторона здійснила виконання, а друга - не здійснила або здійснила частково).

Наразі правове регулювання зобов'язання з повернення виконаного, що здійснюється на підставі ч. 4 ст. 653 ЦК України, очевидно, не може бути визнано достатнім, у зв'язку з чим зміст цього зобов'язання необхідно на практиці визначати, зокрема, за допомогою застосування норм про безпідставне збагачення. Необхідність застосування цих норм підкреслює наявність прогалини в праві, усунути яку можна, виклавши частину 4 статті 653 ЦК України в наступній редакції: "Сторона не має права вимагати повернення того, що було виконане нею за зобов'язанням до моменту зміни або розірвання договору,

за винятком випадків, якщо друга сторона не виконала свого обов'язку, виконала його неналежним чином або втратила виконане нею за зобов'язанням, а також в інших випадках, передбачених договором або законом. У вказаних випадках при неможливості повернення виконаного в натурі, зокрема тоді, коли одержане полягає в користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, - друга сторона зобов'язана відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування, якщо інше не встановлено договором або законом”.

Закріплення наведеної редакції ч. 4 ст. 653 ЦК України виключить необхідність застосування до повернення виконаного інституту безпідставного збагачення. У зв'язку з цим зміст зобов'язання з повернення виконаного визначатиметься загальними нормами про зобов'язання.

Відшкодування збитків, заподіяних розірванням договору

Якщо підставою розірвання договору є його істотне порушення однією зі сторін, друга сторона може вимагати відшкодування збитків, заподіяних розірванням договору (ч. 5 ст. 653 ЦК України). Головна специфіка цієї норми полягає в тому, що причиною збитків, що підлягають відшкодуванню, є не порушення договору, а його розірвання як правомірна дія. Оскільки ч. 5 ст. 653 ЦК України не містить заборони вимагати відшкодування збитків у повному обсязі, збитки, заподіяні порушенням договору згідно зі ст.ст. 22 і 611 ЦК України, і збитки, заподіяні розірванням договору, унаслідок такого порушення згідно з ч. 5 ст. 653 ЦК України можуть бути стягнуті паралельно.

При чому для цих збитків встановлений діаметрально протилежний режим: ст. 611 ЦК України дозволяє стягувати збитки, заподіяні будь-яким порушенням зобов'язання, а збитки, заподіяні розірванням договору, підлягають стягненню тільки у випадках, спеціально вказаних у законі або договорі. Очевидно, що ці збитки не можуть дублювати один одного, тому головна їх відмінність полягає в їх складі.

У літературі зазначається, що склад збитків, заподіяних розірванням договору, може бути диференційований залежно від часу виникнення відповідних витрат [8; 9].

Витрати, що становлять зміст збитків, заподіяних розірванням договору, можуть бути завдані до моменту розірвання. Наприклад, це можуть бути витрати на підготовку до виконання зобов'язання (покупка нового устаткування тощо) або на здійснення дій, від яких не збагатилася друга сторона. Ці витрати можуть бути тільки реальним збитком. Виключно факт розірвання договору дозволяє стягнути суму цих витрат. Ті витрати, які понесла потерпіла сторона до укладення договору або у зв'язку з його порушенням, не підлягають стягненню за договором.

Збитки, заподіяні розірванням договору, можуть виникнути також у ході здійснення його розірвання. До таких збитків можна віднести витрати на повідомлення про відмову від договору, витрати на правову допомогу (тобто реальний збиток), а також упущену вигоду від втрати часу на розірвання договору (наприклад, якщо судовий процес у справі про розірвання договору триває декілька місяців).

Нарешті, збитки, заподіяні розірванням договору, можуть виникнути після його розірвання. До таких збитків належать реальний збиток і збитки, викликані укладенням менш вигідних договорів замість розірваного

договору (абстрактні збитки).

Інший порядок відшкодування збитків, заподіяних розірванням договору, передбачений законом у разі, коли договір розривається шляхом односторонньої відмови (ч. 3 ст. 651 ЦК України). Залежно від того, на що направлений такого роду захист, законом передбачено три варіанти наслідків припинення зобов'язання.

По-перше, за відсутності порушення як підстави відмови від договору на управлену на відмову сторону покладається обов'язок з відшкодування збитків (ч. 3 ст. 702, ч. 4 ст. 849, ч. 2 ст. 867, ч. 1 ст. 935, ч. 4 ст. 1025 ЦК України). Важливо відзначити, що збитки, заподіяні відмовою від договору, відшкодовуються тільки за наявності спеціальної вказівки в договорі або законі. Відповідно, договором або законом можуть бути передбачені особливості такого відшкодування збитків (ч. 2 ст. 867, ч. 4 ст. 1025 ЦК України).

Особливістю відшкодування цих збитків є та обставина, що закон не називає їх “збитками”, а використовує слово “витрати”. Ці витрати не пов'язані з порушенням, а виникли у зв'язку з виконанням договору. З юридичної точки зору, такі витрати не є мірою цивільно-правової відповідальності, тому збитками їх назвати не можна, але з економічної - вони є різновидом збитків, заподіяних розірванням договору.

По-друге, за наявності порушення договору (яке не є істотним), якщо для кредитора це порушення стало причиною його відмови від договору, він має право стягнути збитки, розраховані таким чином, що стає очевидним його воля не наполягати на виконанні й покрити втрати, викликані припиненням зобов'язання, наприклад, абстрактні збитки (ст. 766, ч. 1 ст. 848, ч. 2 ст. 849, ч. 3 ст. 858 тощо). Стягнувши збитки, розраховані за припинення зобов'язання як результат порушення, кредитор позбавляється права вимагати виконання в натурі внаслідок того, що зобов'язання припиняється. Висуваючи такі вимоги, кредитор заявляє, що він відмовляється від договору. Тому на практиці заява кредитором у судовому порядку або у вигляді претензії вимоги про стягнення збитків у зв'язку з порушенням договору є аналогом повідомлення про розірвання, якщо договір або закон дозволяють у такому разі односторонню відмову від договору.

По-третє, за наявності істотного порушення договору, як підстави односторонньої відмови від нього, сторона, що відмовляється, має право вимагати не тільки відшкодування збитків, заподіяних порушенням зобов'язання, але також і відшкодування збитків, заподіяних розірванням договору за ч. 5 ст. 653 ЦК України. Водночас випадки можливості односторонньої відмови від договору при його істотному порушенні й наслідки такої відмови обмежені вичерпним переліком у законі як виключення із загального правила неприпустимості односторонньої відмови від виконання зобов'язань (ч. 1 ст. 615 ЦК України). Так, відповідно до ч. 2 ст. 678 ЦК України в разі істотного порушення вимог щодо якості товару покупець має право відмовитися від договору й вимагати повернення сплаченої за товар грошової суми. Згідно з ч. 3 ст. 858 ЦК України якщо відступи в роботі від умов договору підряду або інші недоліки в роботі є істотними й такими, що не можуть бути усунені, або не були усунені у встановлений замовником розумний строк, замовник має право відмовитися від договору та вимагати відшкодування збитків.

В останньому випадку законодавець, пов'язуючи

право сторони на односторонню відмову від договору у зв'язку з його істотним порушенням, передбачає для сторони право вимагати відшкодування збитків, але при цьому не уточнює, яких саме збитків. Представляється, що оскільки дотримуються умови, викладені в ч. 5 ст. 653 ЦК України, тобто розірвання викликане істотним порушенням договору контрагентом, особі будуть відшкодовані збитки, пов'язані з розірванням договору.

Підсумовуючи зазначене, можна дійти до наступних висновків:

- розірвання договору не впливає на договір-правочин як підставу виникнення прав і обов'язків, а припиняє лише розвиток зобов'язального правовідношення. Звідси деякі права й обов'язки сторін припиняються, а деякі - продовжують діяти;

- вимога про повернення виконаного за зобов'язанням є особливим, незалежним від правового режиму повернення безпідставного збагачення засобом захисту;

- за наявності істотного порушення договору, як підстави його розірвання, сторона має право вимагати не тільки відшкодування збитків, заподіяних порушенням зобов'язання, але також і відшкодування збитків, заподіяних розірванням договору за ч. 5 ст. 653 ЦК України.

Література

1. Цивільне право України: Навч. посіб. / За ред. Р.О. Стефанчука. - К.: Правова єдність, 2009. - 536 с.

2. Бородовський С.О. Укладення, зміна та розірвання договору в цивільному праві України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Станіслав Олександрович Бородовський. - Харків, 2005. - 211 с.

3. Процьків Н.М. Правове регулювання розірвання цивільно-правових договорів за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Наталія Миколаївна Процьків. - К., 2003. - 180 с.

4. Судова практика розгляду цивільних справ, що

виникають з кредитних правовідносин. - [Електронний ресурс]: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/F7B77DDB0B200007C22577F200512993?OpenDocument&CollapsableView&RestrictToCategory=F7B77DDB0B200007C22577F200512993&Count=500>

5. Ярема А.Г. Припинення правовідношення як спосіб захисту цивільного інтересу / А.Г. Ярема // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия "Юридические науки". - 2010. - Том 23 (62). - № 1. - С. 63-70 (с. 64).

6. Блащук А. Правові наслідки припинення договірних зобов'язань внаслідок виконання або розірвання договору / А. Блащук // Юридична Україна. - 2005. - № 9. - С. 38-45.

7. Присяжнюк А. Зміна і розірвання цивільно-правових договорів: правові наслідки, підстави повернення виконаного за договором / А. Присяжнюк // Юридична Україна. - 2005. - № 12. - С. 27-31.

8. Безик К.С. Одностороннее изменение и расторжение договоров в гражданском праве Российской Федерации: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 "Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право" / К.С. Безик. - Иркутск, 2011. - 26 с.

9. Махненко Р.Н. Основания и последствия расторжения договора в российском гражданском праве: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 "Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право" / Р.Н. Махненко. - Краснодар, 2006. - 23 с.

Макарчук Л. В.

*здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету
внутрішніх справ*

Надійшла до редакції: 08.10.2013

УДК 346.26:334.722

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Нікуліна Н. А.

Одним з головних факторів формування середнього класу є розвиток малого підприємництва, що гарантує стабільність економіки та підвищення рівня життя громадян. У результаті відкриття власної справи й самозайнятості знижується рівень безробіття й водночас підвищується рівень доходів населення, що сприяє зростанню сукупного попиту та збільшенню обсягу виробництва.

В Україні частка малих підприємств у загальній їх кількості станом на 01.01.2013 рік становить 94,3 %, що загалом відповідає рівню розвинутих країн світу [1]. Про місце й значення малого підприємництва свідчить також його частка в загальній кількості зайнятого населення та у валовому внутрішньому продукті.

На сьогоднішній стан малого підприємництва в Україні має, зокрема, такі недоліки:

- нерівномірність концентрації суб'єктів малого підприємництва за регіонами. Найбільша кількість зазначених суб'єктів у м. Києві, Донецькій, Дніпропетровській, Харківській, Одеській, Київській і Львівській областях;
- нерівномірність розподілу за видами економічної

діяльності. У сфері торгівлі й послуг питомо вага суб'єктів малого підприємництва становить 64,7 % їх загальної кількості, у сфері промисловості - 13 %, сільського господарства - 13,1 %, будівництва - 9,2 % [1].

Наявність зазначених недоліків не сприяє збільшенню внеску суб'єктів малого підприємництва у створення внутрішнього валового продукту й розв'язання проблеми зайнятості.

Метою статті є виявлення й характеристика нормативного регулювання певних організаційно-правових форм суб'єктів малого підприємництва, а також особливості здійснення малого підприємництва в окремих організаційно-правових формах.

У теорії господарського права питанням організаційно-правових форм малого підприємництва приділяється увага багатьма вченими, серед яких: З.С. Варналій, О. Гордієнко, В.К. Мамутова, І.В. Труш, В.С. Щербина та інші.

Відповідно до Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [1].

Відповідно до статті 42 Господарського кодексу України підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична,